

A R X I U
M U N I C I P A L
.....DE.....
B A R C E L O N A

**Guia de l'Arxiu
Municipal
del Districte
de Sant Andreu**

Núria Postico i Soler

Edita: Ajuntament de Barcelona.
Arxiu Municipal

Fotografies: Jordi Calafell.
Arxiu Fotogràfic.
Arxiu Històric de la Ciutat

Disseny gràfic i maquetació: Palli: Disseny i Comunicació

Direcció i coordinació: Ramon Alberch i Fugueras/
Lina Ubero i Badia

Impressió: Impremta Municipal

Dipòsit legal:

A R X I U
M U N I C I P A L
.....DE.....
B A R C E L O N A

**Guia de l'Arxiu
Municipal
del Districte
de Sant Andreu**

Núria Postico i Soler

Presentació

És una gran satisfacció per a mi que la primera presentació que tinc ocasió de fer com a Regidor de Sant Andreu sigui la guia de l'Arxiu Municipal del Districte.

Ho és perquè la seva publicació és garantia que els fons documentals es posen plenament a disposició de tothom, facilitant-ne l'accés i assegurant, per tant, un millor coneixement d'aquest patrimoni col·lectiu.

Vull recordar i agrair a tots els que al llarg dels anys han contribuït a la seva existència i felicitar als qui, no sense dificultats, l'han fet finalment realitat.

Estic convençut que aquesta publicació tindrà un ampli ressò en ser una eina viva, útil i molt adequada per fer de l'arxiu un espai obert a les inquietuds dels ciutadans i ciutadanes, interessats a conèixer el nostre passat, com la millor forma d'entendre de quina manera ha esdevingut el nostre present.

Eugeni Forradellas i Bombardó

Regidor del Districte de Sant Andreu

Pròleg

La guia de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu constitueix el primer instrument de descripció global de la documentació que actualment és accessible als ciutadans que desitgin conèixer més a fons les arrels d'aquest antic poble del pla de Barcelona. Cal tenir present que, ja abans de la creació de la xarxa d'arxius de districte com a conseqüència del desenvolupament de la política de descentralització de l'Ajuntament de Barcelona, un grup de ciutadans de Sant Andreu ja havien posat els fonaments d'un arxiu primerenc creat en bona part basant-se en la recuperació de documentació antiga, i que tenia l'objectiu de garantir la perdurabilitat i l'accés al patrimoni documental històric de Sant Andreu.

Així l'arxiu neix –en tant que expressió de la voluntat veïnal– l'any 1982, en sintonia amb d'altres iniciatives paral·leles endegades a Sant Martí, el Raval, Sants i les Corts, i que esdevenen un punt de referència ineludible quan la seva problemàtica és posada sobre la taula en l'estudi que l'arxivera Lina Ubero i Badia dugué a terme l'any 1986.

D'altra banda, el mateix any 1986 l'arxiu s'instal·là definitivament en un edifici que s'agençà al carrer d'Ignasi Iglésias –amb la consegüent millora per a la seva classificació i conservació– i seguidament va rebre el seu impuls definitiu quan l'any 1988 es va cloure el Projecte d'Ordenació d'Arxius que atorgà carta de naturalesa a la xarxa d'arxius de Districte.

En aquest sentit, l'evolució de l'arxiu es produeix en paral·lel al desenvolupament de la descentralització municipal i el seu augment en volum i l'increment de les funcions s'acreix considerablement d'ençà de les transferències de competències de funcions administratives als Districtes que prenen una certa volada a partir de l'any 1985. Així ens trobem que els responsables de l'arxiu de Sant Andreu han de fer

---

front d'una banda a una massa creixent de documents administratius i de l'altra es veuen empesos a potenciar l'aplec de documents de caire històric per tal d'afavorir les recerques dels estudiosos.

Enguany, quan la xarxa d'arxius de districte assoleix plena competència en el marc normatiu municipal i compta amb un quadre de classificació coherent que permet un tractament homogeni dels diversos fons que s'hi han integrat i quan el procés de tractament dels fons documentals ha cobert la primera fase de descripció, calia procedir a la publicació seqüencial de les guies com a fórmula de difondre'n el seu coneixement i potenciar-ne el seu ús.

És en aquest context que cal situar la publicació de la Guia de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu, on el lector trobarà, no només els fons generats per l'antic municipi independent, sinó també documentació d'associacions i entitats vinculades al poble –com ara l'important fons de la Junta de Regants de la Sèquia Comtal– així com de fotografies, plànols i de les publicacions periòdiques que tenen com a centre de preocupació l'actual àmbit geogràfic del Districte.

En definitiva, amb aquesta guia s'acompleix l'objectiu d'afavorir l'accessibilitat a un patrimoni col·lectiu, i també es posa la primera pedra d'una activitat planificada que ha de materialitzar-se en la realització d'altres instruments de descripció més concrets i exhaustius. Agraïm, doncs, a l'arxivera Núria Postico que hagi dut a terme aquesta feina que ha de permetre vetllar adequadament per la preservació i difusió del patrimoni documental de Sant Andreu.

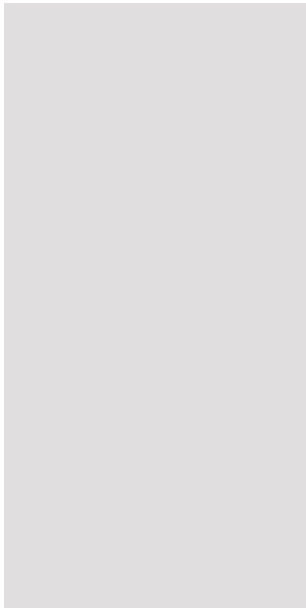
Ramon Alberch i Fugueras

Arxiver en Cap de l'Ajuntament de Barcelona

Índex

- 5** Presentació
- 7** Pròleg
- 13** Dades pràctiques
- 17** Resum històric dels barris que integren el Districte de Sant Andreu
- 27** Història de l'arxiu
- 31** Les dependències de l'arxiu
- 35** Arxius on es pot trobar documentació referent a Sant Andreu
- 39** Quadre organitzatiu dels fons
- 53** Publicacions de l'hemeroteca
- 59** Bibliografia sobre Sant Andreu
- 63** Bibliografia sobre l'arxiu

Dades pràctiques

Façana de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu.

Adreça
Ignasi Iglésias, 33

Telèfon
346 39 90

FAX (Seu del Districte)
291 69 00

Horari d'atenció al públic
Tardes de dilluns a divendres de 16 a 20 hores.

Accessos
Metro Línia I, estacions Sant Andreu i Fabra i Puig.
Autobusos. Línies 11, 12, 34, 40, 35.

Serveis
Servei de consulta del fons documental i de la biblioteca auxiliar.

Servei d'informació i de documentació.

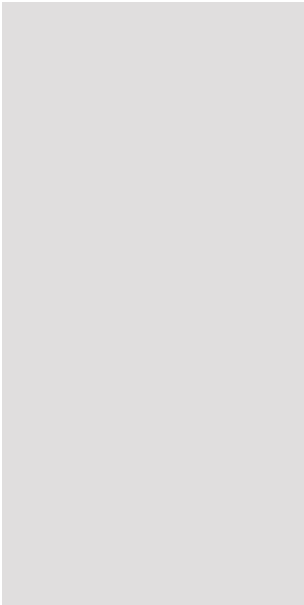
Visites per a escoles o grups de persones interessades a conèixer l'arxiu i el seu funcionament, demanant prèviament dia i hora.

Assessorament i recolzament de les iniciatives d'investigació en l'arxiu.

Es disposa d'un lector de microfilm

Consulta
Targeta d'investigació emesa per l'Arxiu. Per a consultes esporàdiques es demana el DNI.

Directora
Núria Postico i Soler.

**Resum històric
dels barris que integren
el Districte
de Sant Andreu**

Per tal d'emmarcar els territoris de l'actual Districte de Sant Andreu en el decurs de la història farem un breu repàs cronològic de les diverses divisions administratives de la ciutat de Barcelona.

El terme o parròquia de Sant Andreu s'estenia per tot el nord i nord-est del Pla de Barcelona, des de la muralla de la ciutat al marge del riu Besòs. Des de finals del s. X i principis del s. XI trobem Sant Andreu com una parròquia dotada de jurisdicció.

La transformació de l'antiga església de Santa Maria de les Arenes –Santa Maria del Mar– en parròquia a mitjans del segle XI, li prengué a Sant Andreu de Palomar tot el territori situat a migdia de la riera d'Horta, de la travessera al mar. Sant Adrià al segle XII li segregà la marina.

L'any 1310 es defineixen els límits de "l'hort i vinyet" de la ciutat de Barcelona. En aquest territori s'inclouen les parròquies de Barcelona i les foranies de Sant Martí de Provençals, Sant Vicenç de Samià, i Santa Maria de Sants.

El 1716, amb el decret de Nova Planta, els poblats del Pla situats fora les muralles de Barcelona se n'independitzaren administrativament i mantingueren només la subjecció religiosa corresponent. És a partir d'ací quan aquests pobles comencen a tenir ajuntaments propis.

El 1811, el Govern General de Catalunya divideix el Principat en corregiments. El subcorregiment de Barcelona es va formar amb "cantons" dels quals corresponien a la ciutat, els de Llevant, Ponent, Migdia, i Tramuntana.

L'any 1845 per una llei orgànica s'unificà la constitució administrativa del municipi de l'Estat. I és el 1847 que trobem la figura dels "alcaldes de barri" com a representants de l'alcalde.

A partir de 1854 comencen a enderrocar-se les muralles de Barcelona i creixen els primers eixamples de la ciutat. El 1878 la ciutat de Barcelona tenia 10 districtes i 53 barris.

Cap a 1880 el municipi de Sant Andreu estava dividit en cinc districtes o barris, que eren: barri del Besòs, Mercadal, Sant Pacià, Estadella i Roquetes.

L'Ajuntament de Barcelona, abans de l'agregació definitiva dels pobles del Pla, ja havia sol·licitat en altres ocasions la seva agregació a la ciutat. La primera vegada fou l'any 1879 i la segona el 1885, fins que s'aconseguí el 20 d'abril de 1897.

El 22 de març de 1949 la ciutat es divideix en 12 districtes, Sant Andreu fou el Districte IX. Aquesta divisió perdurarà quasi sense modificacions fins a la nova reestructuració de 1984.

Resum històric dels barris

A partir de la Llei Especial del Municipi de Barcelona de 1960, s'encomana a les Junes Municipals de Districte la relació entre els òrgans superiors de gestió municipal i els ciutadans.

L'any 1979 es produeix la divisió del Districte IX en dos, amb la segregació dels barris de Canyelles, Torre Baró, Ciutat Meridiana, Trinitat Nova, Trinitat Vella, Vallbona, Porta, Guineueta, Torre Llobeta, Congrés, Prosperitat, Verdum, Roquetes, i Ramon Albó, que creen el Districte IX Nord, restant com a IX Sud els barris de Sant Andreu, Sagrera, Navas, Bon Pastor, Baró de Viver.

L'any 1984, s'aprovà la nova divisió territorial de la ciutat, establint-se 10 districtes, amb els noms de Ciutat Vella, Eixample, Sants-Montjuïc, Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Gràcia, Horta-Guinardó, Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí. Arran d'aquesta nova divisió el Districte de Sant Andreu, recupera els barris de Trinitat Vella i Congrés.

L'any 1986, el 5 de desembre, s'aprovà pel Consell Plenari Municipal les Normes Reguladores de l'Organització del Districte i de la Participació Ciutadana, que donava carta de fe de la voluntat descentralitzadora de l'Ajuntament de Barcelona.

Sant Andreu

La primera notícia escrita, que tenim del lloc que ocupa avui Sant Andreu, data de l'any 992 en un document de permuta d'una heretat, entre Na Mel i l'Abat Otó, on es consigna un lloc anomenat Palomar. No és fins el 1034 que surten junts els noms de Sant Andreu, patró de la parròquia, i Palomar, formant a partir d'ací el nom de Sant Andreu de Palomar. La parròquia de Sant Andreu fou consagrada l'any 1105, per primera vegada, i destruïda dues vegades pels sarraïns. L'any 1132 el bisbe Sant Oleguer la consagrà novament.

Els límits de Sant Andreu de Palomar anaven del Besòs fins a la Serra de Collserola, i de Montcada al nord, fins a Sant Martí de Provençals cap a migdia. La riera d'Horta era la divisió amb Sant Martí.

La riquesa principal del poble era l'agricultura. Situat a la plana, la terra era fèrtil ja que era terra d'al·livió dipositada pel riu Besòs en temps prehistòrics. Aquesta plana era de regadiu, regada pel rec Comtal, sèquia que fou construïda pels volts del 954 pel comte Mir, germà de Borrell II, per conduir l'aigua a Barcelona des de Montcada.

El que s'entenia per parròquia a l'Edat Mitjana no era tan sols una divisió eclesiàstica, sinó també administrativa. La primera denomi-

nació que trobem de la parròquia de Sant Andreu és en una escriptura de l'any 1004.

Els segles XI, XII, i XIII s'edificaren uns quants casals entorn a l'Església, i s'hi formà el burg al darrera.

Tres segles més tard ja es pot parlar de masies escampades per la demarcació del poble de Sant Andreu de Palomar, propietat d'una classe mitjana organitzada i independent que arrendava o cedia les terres a tracte en condicions que feien bona la formació de masies amb extensos territoris a l'entorn. Aquest arrendaments originaren la pagesia de Sant Andreu.

Al llarg dels anys s'anaren formant els petits carrers a l'entorn del carrer Gran, eix principal i antiga via romana.

El poble de Sant Andreu, amb els seus carrers i un major desenvolupament pel que fa a l'edificació, és obra de la darrera del segle XVIII i de les primeres dècades del XIX. A finals del segle XIX i principis del segle XX ja trobem a Sant Andreu empreses importants: Fabra i Coats, ENASA o Pegaso, Fàbrica Nacional de Colorants, La Algodonera (Vapor del Rec) i bona quantitat de petites empreses i tallers.

La Sagrera

La plana que s'estenia als afores de la muralla de la ciutat de Barcelona, i que arribava vers el nord fins a les ribes del riu Besòs, i des dels aiguamolls del mar fins a la muntanya del Carmel, era coneguda pel nom de Sant Martí de Provençals.

La Sagrera o cellera era l'espai sagrat que hi havia a l'entorn de les capelles consagrades, dintre del qual s'hi construïen cellers o dipòsits per a guardar vins i sitges per als cereals.

La Sagrera, és la Sagrera de Sant Martí. La capella de Sant Martí de Provençals, ara situada al barri de la Vermeda, era l'església consagrada; i el barri actual de la Sagrera conserva aquest nom per ocupar l'antic espai sagrat entorn d'aquella capella.

Els límits de la Sagrera eren: pel nord Sant Andreu (riera d'Horta-Cal Borni, on hi havia una caseta de burots), fins a la Torre del Fang pel Sud (on hi havia un abeurador de cavalls); a l'Est el rec Comtal i la via del tren de Madrid-Saragossa-Alacant; i per l'Oest la via del tren del Nord. La Sagrera era la zona de pas per anar al Vallès i al Maresme.

La terra era de conreu, i se n'obtenien tota mena de cereals, verdures, hortalisses i fruites que consumien els habitants de Barcelona. La industrialització dels segles XVIII-XIX va fer canviar la

Resum històric dels barris

---

seva fesomia. La indústria es reduïa a mitja dotzena de fàbriques de certa importància: Hispano Suïssa (Pegaso), Fabra i Coats (La Española), sucursal de la tèxtil de Sant Andreu, Catifes Sert, Farinera La Esperanza (Inoxcrom), Nevín (fàbriques de productes químics), una fàbrica de sabons, la fàbrica de barrets Valera & Ricci, etc.

Aquesta estreta franja de terreny que era la Sagrera, estava urbanitzada a l'entorn de la carretera de Ribes, eix que unia els actuals carrers grans del Clot, la Sagrera i Sant Andreu. La població, molt arrelada, d'aquest petit nucli, va rebre els primers immigrants durant els anys vint.

A partir dels anys cinquanta, amb la urbanització de la Meridiana, més tard amb la desaparició de la Pegaso, i el soterrament de l'estació del nord, es va crear una barrera que va separar els barris.

Les places més importants de la Sagrera són: Plaça Masadas (abans mercat), Plaça d'Elx, on hi ha l'església parroquial de Crist Rei, i la Plaça de l'Assemblea de Catalunya (coneguda popularment com la plaça de les rates). El carrer més important és avui el carrer de la Sagrera.

Navas

El barri de Navas actual abraça part de l'antic territori del Clot i part del territori de la Sagrera. Els límits del barri són els carrers Felip II, Mallorca, Trinxant i Múrcia.

El seu centre és la plaça Ferran Reyes, situada al costat de la Meridiana. Presideix la plaça l'església parroquial de Sant Joan Bosco, que destaca per l'originalitat de la seva teulada.

El barri de Navas està caracteritzat per un conjunt tan peculiar com són les anomenades "cases del governador", petites torretes de l'Obra Sindical de l'Hogar que daten de 1944 i que foren inaugurades pel popular governador Correa Veglison. Edificades sobre el solar d'una antiga bòvila.

Una altra part característica és el vell carrer de Bofarull, que era un dels camins principals de la Sagrera.

Cases del Congrés

Els límits d'aquest barri són els carrers: Alexandre Galí, Ramon Albó, Riera d'Horta, Concepció Arenal, Garcilaso, Felip II i Puerto Príncipe.

Cap als anys cinquanta d'aquest segle, la família Ros i de Ramis va vendre setze hectàrees i mitja de terreny de la seva finca de Can

Ros, al Patronat de Vivendes del Congrés Eucarístic acabat de construir per iniciativa d'aleshores bisbe de Barcelona, Doctor Modrego. Polígon d'habitatges promogut per l'església –i no per la iniciativa privada o l'Administració com era habitual– i en un moment en què l'habitatge s'imposava sobre qualsevol altra consideració.

Va triar-se el projecte d'urbanització elaborat pels arquitectes Josep Soteras Mauri, Antoni Pineda, i Carles Marqués, i l'Ajuntament aprovà el febrer de 1953 el Pla Parcial d'ordenació del barri.

Els eixos centrals d'aquesta urbanització foren les places del Congrés Eucarístic i del Doctor Modrego. La parròquia de Sant Pius, que presideix la plaça del Congrés, ja era inclosa en la urbanització, però no es va construir fins més tard. Al costat de la parròquia hi ubicaren dues escoles –una de nens i una altra de nenes– conegudes com “La Salle Congrés” i “les Teresianes” (actualment escola Arrels).

El primer lliurament d'habitatges es va realitzar l'any 1954 i la darrera illa de cases els anys 1967-68, i eren d'una qualitat una mica superior a la resta.

Trinitat Vella

Abans d'ésser el barri actual, la Trinitat era un extrem allunyat del municipi independent de Sant Andreu de Palomar, conegut com el Coll de Finestrelles.

L'any 1413 fou aixecada la capella de la Trinitat, que subsistí fins la Guerra del Francès, quan fou cremada. Cap a 1445 s'hi posaren les forques jurisdiccionals de Barcelona, consistents en tres pedres i unes fustes dretes posades al damunt.

La Trinitat era una zona molt deserta; tot i les vinyes que es conreaven a la part alta, i que subsistiren fins entrats els anys cinquanta, els masos eren escassos; el més conegut era el de Can Cagamantes.

Entre 1952 i 1954 canvià radicalment l'aspecte desèrtic i camperol de la Trinitat. Part de les vinyes van desaparèixer per construir blocs d'habitatges i per convertir la part més alta en presó. Pocs anys després, una política d'expansió de noves vies de circulació separa la Trinitat en dos barris, Trinitat Nova i Trinitat Vella. El tren del nord desaparegué el 1960, i un any més tard s'inaugurà la prolongació de la Meridiana. El darrer canvi urbanístic que ha sofert aquest barri ha estat la construcció del Nus de la Trinitat, l'any 1992, eix i confluència de les Rondes que envolten la ciutat de Barcelona.

Baró de Viver

El "Patronato de la Habitación de Barcelona", a través del Foment de l'Habitatge Popular va comprar a la Marquesa de Castellvell l'any 1928, 52218,52 metres quadrats de la riba del riu Besòs que van ser construïts l'any 29 donant-li el nom de Baró de Viver.

L'any 1932 es declarà la suspensió de pagaments i a partir d'aquell moment el Patronat es veié mancat de tota font d'ingressos.

Quan l'Ajuntament i la Generalitat anaven a intervenir per resoldre la catastròfica situació econòmica del Patronat amb una subvenció, la guerra civil va deixar la qüestió en un punt mort.

L'any 1941 l'Ajuntament dissol el Patronat de l'Habitació i se'n queda el Patrimoni. El desembre de 1945 es constitueix l'Institut Municipal de l'Habitatge, que se'n fa càrrec l'any 1956, l'Institut canvia el nom pel de Patronat Municipal de l'Habitatge.

Baró de Viver, era l'alcalde de Barcelona durant la dictadura de Primo de Rivera; la República canvià el nom pel de Pi i Margall. El règim del General Franco va tornar els antics noms.

Aquestes 344 habitatges unifamiliars resten aïllats entre el riu Besòs, els tallers de la Renfe i el polígon industrial del Besòs. És el grup on les cases són més envellides, ja que al marge d'unes quantes cases que van repoblar-se acabada la guerra, d'altres van restar buides fins el 1944. Una última arribada de població d'emigrants es produí el 1958-59, en construir-se els nous blocs. L'any 1985 es porta a terme una reforma arran de l'aprovació del PERI (Pla Especial de Reforma Interior).

L'any 1989 el Patronat Municipal de l'Habitatge construeix el grup d'habitatges anomenats "Gran salón" obra de l'arquitecte Emilio Donato. Actualment s'està millorant la urbanització del barri.

Bon Pastor

Les primeres mencions del territori que avui ocupa el barri de Bon Pastor són del segle XII, en relació a l'impuls que donà el rec Comtal a la indústria molinera. El rec Comtal conduïa les aigües des de la Mina de Montcada a la ciutat de Barcelona (actual Plaça Nova) on encara hi ha restes de l'aqüeducte. Aquesta conducció travessava diversos petits torrents que anaven a parar al Besòs.

El Torrent de Sant Andreu s'unia amb el Torrent d'Estadella en un dels actuals vèrtexs del barri del Bon Pastor, anomenat d'Estadella. En aquest lloc creixerà, en successives etapes, el barri del Bon Pastor. En cadascuna d'aquestes etapes es forma una barriada amb unes característiques diferenciades i que avui formen un tot. Són la

barriada d'Estadella, la barriada Sanchís, les Cases Barates (Grup Milans del Bosch), les Carolines, i els nous blocs construïts per diverses empreses a través d'una operació promoguda per la Comissió d'Urbanisme.

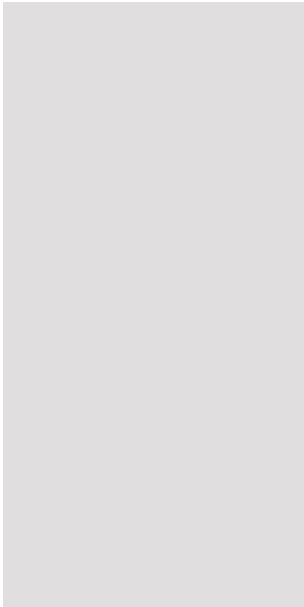
La barriada d'Estadella neix exactament a la frontera d'aleshores entre Barcelona i Santa Coloma, que serien els actuals carrers Ciudad de Asunción, Fra Juníper Serra i la frontera amb Sant Adrià (punt d'unió de les sèquies Noval i Madriguera). A l'altra banda de la frontera, a Santa Coloma, l'alcalde Enric Sanchís aixecava el seu petit imperi industrial, allí l'any 1929 es construeix el grup de Cases Barates Milans del Bosch, i més al nord les de Baró de Viver. Més tard es forma una barriada de casetes unifamiliars al que avui és l'illa limitada pels carrers de Llinars, Foc Follet, Enric Sanchís, i Estadella. Enric Sanchís regalà a la parròquia el solar que ocupa l'església actual del Bon Pastor i s'hi començà a aixecar l'actual rectoria i un inici de campanar.

Durant la guerra el barri va quedar desfet. A la postguerra arribà Mn. Cortines (actualment hi ha una plaça al barri que porta el seu nom) que va convertir en barri el que eren dues comunitats enfrontades, i desateses. S'acabava la història de les Cases Barates i les barriades Sanchís i Estadella i comença la del Bon Pastor. El nom del Bon Pastor fou un invent del bisbe Irurita, l'any 1935 quan donà categoria de parròquia al temple construït a les Cases Barates. L'esclat de la guerra havia deixat el nom en suspens i és mossèn Joan Cortina, nomenat rector el 1940, qui el ressuscità. L'any 1945 el barri, que pertanyia al municipi de Santa Coloma, s'annexionà a Barcelona.

Grup Milans del Bosch

El grup Milans del Bosch, situat a la Riba del riu Besòs, té com a límits els carrers Arbeca, Sant Adrià, Biosca, Claramunt i Alfarràs .

En aquest indret a principis de segle no hi havia més que horts i un incipient barri de casetes que anaven aixecant els treballadors. El Fomento de la Vivienda Popular comprà en nom del "Patronato de la Habitación" a la Marquesa de Castellvell, l.093 ha de terreny per aixecar-hi el grup de cases barates. El nom de Milans del Bosch li fou posat perquè aquest era aleshores governador civil de Barcelona; després passà a dir-se Bonaventura Carles Aribau, per tomar a ser oficialment Milans del Bosch el 1939.

Història de l'arxiu

L'arxiu neix l'any 1982 quan un grup de veïns interessats en la història de Sant Andreu es disposen a recuperar materials i a realitzar estudis sobre el passat del barri. Es tracta d'un grup heterogeni, on hi ha des de gent interessada per la història i erudits locals fins a historiadors professionals. Des del principi aquest grup rebé el recolzament del Consell Municipal del Districte que es materialitzarà en un espai al llavors recentment inaugurat Centre Cívic de Sant Andreu.

Mitjançant una beca del Museu d'Història de la Ciutat s'aconseguí destinar-hi una persona per classificar la documentació que s'anava recollint. Més tard fou el Consell de Districte qui atorgà una subvenció per treballar-hi.

Aquesta situació es perllongà durant quatre anys coincidint amb l'estudi encarregat per la Comissió de Descentralització a la Sra. Lina Ubero¹ i amb la inauguració, l'any 1986, d'un local al carrer Ignasi Iglésias per a ubicar-hi l'arxiu.

A partir d'ací es comença a considerar l'arxiu com un servei municipal i paral·lelament l'esmentat grup de veïns es constitueix en un Centre d'Estudis que posteriorment signà un conveni amb el Districte per a l'ús del local i la realització d'activitats.

En ser aprovat el Projecte d'Ordenació d'Arxius de l'Ajuntament de Barcelona i la creació dels Arxius Municipals de Districte, fet inevitable des del moment en què es va portar a terme la descentralització, l'arxiu passa a ser un nucli orgànic dins l'organigrama del Districte, des de juny 1988.

Els arxius municipals de la ciutat de Barcelona i entre ells, els Arxius Municipals de Districte, s'emmarquen legalment en les "Normes reguladores de l'organització i funcionament del sistema municipal d'arxius" i en la "Instrucció relativa als Arxius Municipals de Districte" aprovats per decrets de l'Alcaldia de 10 de desembre de 1990 i 2 de juliol de 1991 respectivament. En les primeres s'especifiquen les funcions dels Arxius Municipals de Districte en el seu doble vessant d'arxius administratius i arxius històrics. Aquestes normes es veuen desenvolupades en la "Instrucció relativa als Arxius Municipals de Districte" on se'n fa esment més detallat de les funcions.

Les principals funcions que porta a terme l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu són :

- Conservar, classificar i ordenar la documentació que custodia.
- Recuperar o vetllar per la recuperació de tot el patrimoni documental no oficial generat per les diverses entitats i associacions del Districte.

---

¹ UBERO i BADIA, Lina: **Els arxius històrics i els centres de documentació als barris de Barcelona. Propostes operatives per a la regulació i creació d'una xarxa d'arxius històrics de Districte.** (Estudi realitzat per encàrrec de la Tinència d'Alcaldia de Descentralització i Participació Ciutadana). Ajuntament de Barcelona. Abril-setembre 1986. (inèdit).

Història de l'arxiu

– Informar o satisfer la necessitat d'informació o documentació sobre qualsevol tema del seu àmbit d'actuació, tant de tipus general (població, equipaments, recursos, etc.) com específics al voltant de la història.

– Promoure i difondre el coneixement de l'entorn per tal de fomentar-ne la defensa i enriquiment, facilitant la recerca i la difusió dels estudis que tendeixin a un millor coneixement del Pla de Barcelona .

Com a tasca prioritària emanada de la indicada Instrucció, l'Arxiu impulsa la dinàmica cultural del Districte i incideix especialment en el camp de l'ensenyament i del món associatiu.

Tot això es concreta en l'organització de visites col·lectives, en la confecció d'itineraris de zones característiques, en el muntatge d'exposicions pròpies, en la col·laboració en mostres organitzades per altres dependències municipals, associacions o entitats particulars i en la publicació d'estudis de tipus científic i divulgatiu.

Les dépendances de l'arxiu

Els fons de l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu estan repartits, en l'actualitat, en dues dependències que en un principi es podrien identificar com a secció històrica al carrer Ignasi Iglésias i com a secció administrativa a la seu del Consell Municipal de Districte, a la plaça Orfila.

La seu de l'Arxiu del Districte situada al carrer Ignasi Iglésias, des de 1986, és a la planta baixa de la casa on va néixer el poeta i dramaturg, recuperada per l'Ajuntament de Barcelona.

En aquest edifici hi podem trobar, tal i com hem esmentat abans, tota la documentació de caràcter històric, però alhora s'hi pot trobar una part del que anomenem arxiu intermedi, és a dir, la documentació que ha superat el 5è any de la finalització de la seva tramitació administrativa però que encara no fa els 30 anys per ser considerada històrica. Aquesta documentació és revisada tenint en compte les recomanacions de la Comissió de Tria i Eliminació de la Documentació Municipal.

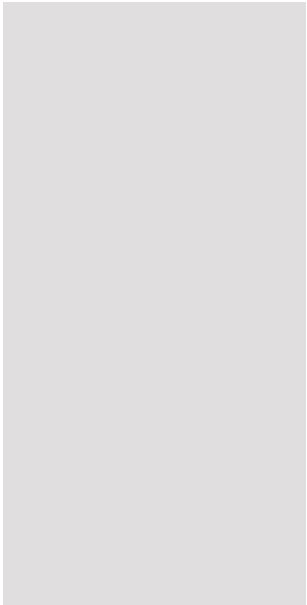
En l'edifici de la seu del Consell de Districte, a la planta baixa, hi ha un espai destinat a arxiu, on resta aquella documentació que no ha superat els cinc anys de la seva tramitació administrativa.

A l'edifici situat al carrer Ignasi Iglésias, hi podem trobar els següents espais:

- sala de lectura (cabuda per a 25 persones).
- dipòsit documental amb 560 metres lineals de capacitat.
- despatx
- sala de classificació
- serveis

Dipòsit de l'edifici del carrer Montsec. Compactes.

**Arxius
on es pot trobar
documentació
referent
a Sant Andreu**

A banda de la documentació dipositada a l'Arxiu Històric de la Ciutat (cal destacar l'hemeroteca, la secció de fons gràfics i cartogràfics i el fons fotogràfic) i a l'Arxiu Municipal Administratiu on es troba tota la documentació des de l'agregació dels pobles del Pla fins a la desconcentració de les successives transferències de funcions administratives assumides pel Consell Municipal del Districte. Cal esmentar altres fons referents a l'espai geogràfic que conforma l'actual Districte de Sant Andreu.

Pel que fa a la documentació més antiga, corresponent a l'època medieval, cal fer la recerca a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. En aquest arxiu es conserva força documentació sobre Sant Andreu de Palomar: cadastres, contribució territorial urbana, padrons de finques rústiques i urbana; existeix un inventari sobre el Fons d'hisenda de l'ACA on consta l'esmentada documentació. També es conserven pergamins dels segles X i XI que fan referència a l'origen del terme.

L'Arxiu de la Unió Excursionista de Catalunya és un dels arxius que reuneix més documentació sobre les masies i s'hi poden trobar referències també de les de Sant Andreu.

Del període de la industrialització resten dipositats a l'Arxiu Nacional de Catalunya fons tan importants com el de la Maquinista. Pel que fa a aquest període és fonamental la consulta de l'arxiu de l'empresa Fabra i Coats.

A l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectes es conserva la documentació referent a la Casa Bloc, edifici racionalista projectat pel GATPAC (Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans per l'Arquitectura Contemporània) a Sant Andreu.

Document que forma part de la secció "Fons patrimonials i d'institucions". S. XVIII

Arxius on es pot trobar documentació

Es pot trobar documentació referida als barris del districte a l'Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona, l'Arxiu de l'Entitat Metropolitana del Transport de Barcelona. Així mateix a l'Arxiu Diocesà, es pot consultar també, els llibres de visites, i dins la subsèrie "mensa episcopal" un apartat anomenat territori de Barcelona on hi ha documentació sobre Sant Andreu.

D'altra banda a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Martí es troba documentació sobre un territori que avui forma part del Districte de Sant Andreu com a barri, però que antigament formava part del poble de Sant Martí de Provençals, es tracta de La Sagrera (La Sagrera de Sant Martí).

En l'àmbit del Districte cal destacar el fons àudio-visual de l'Agrupació Excursionista Muntanya, entitat del barri de Sant Andreu amb una certa tradició i que posseeix un fons de fotografies important. També cal tenir en compte la documentació pròpia de les entitats i associacions amb seu als diferents barris del Districte.

Quadre organitzatiu dels fons

1. Fons municipals

1.1. Fons de l'Antic Municipi.

1.1.1. Administració general.

Llibres d'actes de l'Ajuntament 1870-1897. 30 vols.

1.2. Fons de l'Antiga Tinència de Districte.

llibres de quintes 1936-1938. 5 vols.

1.3. Fons de la Junta Municipal de Districte.

Passis a les àrees centrals 1960-1979. 4 capsos.

1.4. Fons de les àrees centrals.

Antecedents de llicències industrials 1901-1988. 325 capsos.

1.5. Fons del Consell Municipal de Districte.

1979-fins a l'actualitat.

2. Fons Patrimonials i d'Institucions.

2.1. Fons patrimonials (particulars) 1744-1992. 160 capsos.

2.2. Fons d'institucions (entitats i associacions) 1902-1990.

190 capsos.

3. Fons àudio-visuals.

3.1. Arxiu fotogràfic 1929-1993. 2090 unitats.

4. Fons gràfics i cartogràfics.

4.1. Cartells 1980-1993. 2897 unitats.

4.2. Plànols 1986-1993. 40 unitats.

5. Biblioteca auxiliar. 1909-1992. 1747 vols.

6. Hemeroteca.

6.1. Revistes i diaris 1889-1993. 81 títols.

6.2. Retalls de premsa 1982-1993. 22 carpetes.

I. Fons municipals

Es tracta del conjunt de documentació, en qualsevol suport, generada pels òrgans de govern municipal de l'àmbit del Districte, vigents o desapareguts, i per tots els altres que hi tinguin relació com a conseqüència de les transferències administratives de qualsevol període històric.

Les sèries municipals conservades a l'Arxiu van des de l'antic municipi independent de Sant Andreu a l'actualitat com a Consell Municipal de Districte. Hi distingim els fons procedents de l'antic municipi, els de l'antiga Tinència de Districte i els de la Junta Municipal, els traspassats de les àrees centrals arran de les transferències de funcions, i els actuals procedents del Consell Municipal del Districte, un total de 259 m.l. de documentació.

La documentació de l'antic municipi i de l'antiga Tinència de Districte és accessible a tothom. Pel que fa a la documentació amb menys de 25 anys d'antiguitat, ens haurem d'atendre al desenvolupament de la legislació corresponent a l'accés als arxius públics i a allò que determina el Reglament de l'Arxiu Municipal de Barcelona.

Els diferents canvis administratius i la manca de competències i de funcions de les tinències d'alcaldia són algunes de les causes de l'escassa documentació administrativa que conservem fins a l'any 1960. El volum de documentació més important d'aquests anys es conserva a l'Arxiu Municipal Administratiu.

El 1979 s'aprovà el Reglament dels Consells Municipals de Districte i el 1984 la nova Divisió Territorial de la Ciutat. A partir de l'aprovació de les Normes Reguladores de l'Organització dels Districtes i de la Participació Ciutadana de 1986 i de la Pauta Organitzativa dels Districtes s'inicien un seguit de transferències de funcions. Tota aquesta documentació transferida als districtes i la generada pels seus Consells Municipals forma part de l'Arxiu Municipal del Districte.

La documentació municipal està en procés de classificació seguint els criteris elaborats per Montserrat Beltran, Cinta Mañé, Núria Postico i Lina Ubero². Per a la guia en general ens ha estat de gran ajut els llibres de normes de classificació de Ramon Alberch, Francesc Barriac, i Vinyet Panyella³ i de Josep Matas⁴

Per tal d'organitzar els fons s'ha seguit la "Instrucció relativa als Arxius Municipals de Districte"⁵ fins a tenir enllestit el quadre de classificació dels fons.

Des de la Coordinació d'arxius municipals de districte s'ha impulsat el treball en dos grups formats per arxiviers de districte —un per

---

² Montserrat Beltran, Cinta Mañé, Núria Postico i Lina Ubero: **Organització dels fons documentals dels Arxius Municipals de Districte de l'Ajuntament de Barcelona**. 1992.

---

³ R. Alberch, F. Barriac, i V. Panyella: **Els arxius històrics municipals: normes bàsiques de classificació**, Barcelona, Generalitat de Catalunya. 1992.

---

⁴ Josep Matas i Balaguer (Redactor): **Normes per a la classificació de la documentació municipal**, Barcelona. Generalitat de Catalunya. 1982.

---

⁵ **Instrucció relativa als Arxius Municipals de Districte**, aprovada per Decret d'Alcaldia el 2 de juliol de 1991.

a la documentació del s. XIX i un altre per la del segle s. XX— per tal d'avançar en la classificació dels fons.

Sota l'epígraf "fons municipals" també s'inclou la documentació dels antics municipis del Pla de Barcelona que foren agregats a la ciutat el 1897. Per Decret de l'Alcaldia de 27 de juny de 1988, s'autoritza el trasllat dels fons documentals dels antics pobles agregats, que eren dipositats a l'Arxiu Històric de la Ciutat, als corresponents Arxius Municipals de Districte.

De l'antic municipi de Sant Andreu de Palomar pràcticament no se n'ha conservat documentació, suposadament a causa dels diferents avalots que succeïren en la primera meitat del segle XIX durant els quals desaparegué quasi tota la documentació. Es tracta de 2,5 m.l. de documentació formada per 30 volums d'Actes de l'Antic Ajuntament de Sant Andreu de Palomar, entre els anys 1870-1897, que foren transferits al Districte el juny de 1988. Per a la recuperació d'aquesta documentació existeix un inventari⁶. Del període de l'antiga Tinència d'Alcaldia resten 3 volums de llibres de quintes dels anys 1936-1938.

També podem trobar documentació generada pels òrgans de govern creats a partir de la Llei Especial de Barcelona (1960). Atesa la poca activitat administrativa de les Juntes de Districte es conserva molt poca documentació entre 1960 i 1979.

S'inclou en aquests fons la documentació que va acompanyar la transferència núm.15: la intervenció municipal de les activitats industrials. L'esmentada transferència va comportar el trasllat de més de 40 metres lineals de carpetes/antecedents de cadascun dels locals amb llicències municipals.

El fons del Consell Municipal de Districte format pel conjunt de documentació generada per les oficines del Consell Municipal de Districte des de 1979 ençà, és d'accés restringit.

Algunes de les sèries estan informatitzades. Per recuperar la documentació es disposa d'un inventari topogràfic i també dels fitxers alfabètics de carrers.

2. Fons Patrimonials i d'Institucions

Pel que fa als fons patrimonial i d'institucions, es tracta del conjunt de documents ingressats a l'arxiu per via extraordinària, com a conseqüència dels llegats i donacions de persones, institucions o empreses de l'àmbit territorial del Districte. Aquesta documentació inclou diferents tipus de suports.

Cal destacar que la secció històrica de l'Arxiu de Districte ha estat formada paulatinament amb les donacions, més o menys quantio-

⁶ Beltran, Montserrat; Cartaña, Anselm; Rull, Glòria; Postico, Núria; Ubero, Lina. **Inventari de la documentació dels antics pobles agregats**. Mecanoscrit. Barcelona. 1988.

Quadre organitzatiu dels fons

ses que a poc a poc es van recuperant. El document més antic és el llegat d'un arxiu familiar del s. XVIII. Es tracta de documentació desigual tant en volum com en contingut, es barregen les donacions originals i les còpies.

Per tal de classificar aquesta documentació s'ha seguit el criteri de respecte a la procedència, sobretot pel que fa a les entitats. S'ha classificat alfabèticament el fons documental, la resta de documentació està inclosa en la secció corresponent segons el format i la tipologia.

2.1. Fons Patrimonials 1744-1992.

- 2.1.1 Joan Anton Audet (1870-1981)
- 2.1.2 Pere Baliarda (1834-1887)
- 2.1.3 Estanislau Baltasar (1918-1929)
- 2.1.4 Francesc Bassas (1965)
- 2.1.5 Ramon Batista (1960)
- 2.1.6 Josep Bota (1930-1936)
- 2.1.7 Carme Brossa (1744-1949)
- 2.1.8 Salvador Casas (1928-1992)
- 2.1.9 Joan Codina (1848-1962)
- 2.1.10 Jordi Coromines (1986-1989)
- 2.1.11 Jordi Domènec (1926-1986)
- 2.1.12 Jordi Esplugues (1960-88)
- 2.1.13 Joan Fargas (1952-56)
- 2.1.14 Júlia Gispert (1947-66)
- 2.1.15 Montserrat Iglèsias (1987)
- 2.1.16 Joan Margalef (1926-1950)
- 2.1.17 Ferran Marzal (1980-1987)
- 2.1.18 Andreu Oliva (1981-1983)
- 2.1.19 Joan Pascual (1910-1962)
- 2.1.21 Antoni Pérez (1859-1989)
- 2.1.22 Pere Piqué (1966-1984)
- 2.1.23 Joan Piqué (1940-1950)
- 2.1.24 Josep Ma. Quevedo (1936)
- 2.1.25 Josepa Sacasas (1963)
- 2.1.26 Hermenegildo Serrano (1979-1983)
- 2.1.27 Francesc Serrano (1950-1960)
- 2.1.28 Joaquim Torras (1940-50)
- 2.1.39 Família Viñas (1949-1969)
- 2.1.30 Josep Ma. Vilarrúbia (1901-1990)
- 2.1.31 Jordi Ysem (1960)

2.2 Fons d'Institucions (entitats i associacions). 1902-1990.

- 2.2.1 Agrupació Excursionista Muntanya (1977-93)
- 2.2.2 Associació de Veïns Baró de Viver (1990-91)
- 2.2.3 Associació de Veïns Barri Indians (1990-92)
- 2.2.4 Associació de Veïns Bon Pastor (1990-92)
- 2.2.5 Associació de Veïns Congrés (1989-93)
- 2.2.6 Associació de Veïns Navas (1987-90)
- 2.2.7 Associació de Veïns Sant Andreu (1977-79)
- 2.2.8 Associació de Veïns Sagrera (1978-93)
- 2.2.9 Associació de Veïns Trinitat Vella (1989-90)
- 2.2.10 Associació de Veïns Zona Sud (1987-93)
- 2.2.11 Ateneu Obrer (1902-1978)
- 2.2.12 Ateneu Llibertari (1990-91)
- 2.2.13 Casal Catòlic (1940-93)
- 2.2.14 Els Catalanistes (1976-98)
- 2.2.15 Clínica Sant Jordi (1978-80)
- 2.2.16 Club esportiu Sant Andreu (1978-92)
- 2.2.17 Comissió per la pau (1987-98)
- 2.2.18 Esbart Dolça Catalunya (1989-90)
- 2.2.19 Esbart Maragall (1975-98)
- 2.2.20 Grup Submarinista (1982-86)
- 2.2.21 Grup de drets humans (1987-88)
- 2.2.22 La Llum andreuenca (1956-68)
- 2.2.23 La Maquinista Terrestre i Marítima (1940-86)
- 2.2.24 Parròquia Jesús, Maria i Josep (1978-90)
- 2.2.25 Parròquia Sant Andreu (1970-83)
- 2.2.26 Parròquia Sant Pacià (1966-93)
- 2.2.27 Fàbrica Pegaso (1968-76)
- 2.2.28 Ràdio La Paloma (1982-86)
- 2.2.29 Sant Andreu Teatre (1990-92)
- 2.2.30 Societat Coral La Lira (1909-93)

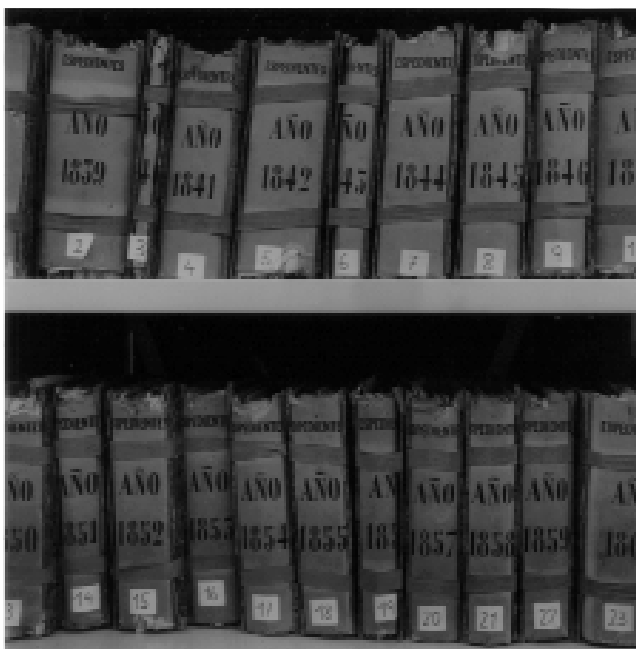
2.3. Fons de la Junta de Regants de la Sèquia Comtal

El fons de la Junta de Regants és especialment significatiu atesa la seva rellevància i per ésser el fons institucional més voluminós.

El juny de 1991 fou cedit a l'Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu, el fons documental del Rec Comtal que custodiava l'últim Batlle d'Aigües de la Junta de Regants de la Sèquia Comtal.

Aquest fons abasta des de l'any 1838 fins als anys 1980-85 que pràcticament van ser els últims amb funcionament organitzat de la Junta.

Quadre organitzatiu dels fons

Fons de la Junta de Regants de la Sèquia Comtal. Lligalls.

El fons el formen 47 lligalls d'expedients relatius a temes relacionats amb el regatge, i un altre bloc de documentació més dispersa: estats de comptes, llibres d'actes de la Junta, actes del Tribunal d'Aigües, memòries, correspondència, entre d'altres. Com a instrument de descripció existeix un inventari d'ús intern.

El Rec Comtal era el nom que rebia la canalització d'aigua derivada del riu Besòs que anava des de Montcada a Barcelona tot seguint la línia del mínim pendent i la terrassa quaternària de tòrtora que la limita. La sèquia travessava els antics termes municipals de Sant Andreu i Sant Martí fins arribar a la ciutat i al llarg de la seva història sofrí algunes modificacions en el seu recorregut especialment en el seu tram final.

Encara que el Rec Comtal va constituir un dels eixos del desenvolupament econòmic del conjunt del pla nord-oriental de Barcelona i de la mateixa ciutat, centrant-nos en l'antic terme de Sant Andreu, les pròpies finalitats de la sèquia eren el proveïment d'aigua, l'aprofitament de l'energia hidràulica com a força motriu, el regadiu, i la indústria.

A manera de panoràmica dels diversos temes que s'hi poden investigar amb aquesta documentació cal esmentar: els ferrocarrils, el proveïment d'aigua, les mines subterrànies, el Reial Patrimoni,

molins, la ciutadella de Barcelona, l' ús divers de l'aigua del Rec, la vigilància del Rec i infraccions, control de tota construcció pròxima al rec...; tenint en compte que el tema dominant de tota la documentació fa referència al regatge dels camps del Pla de Barcelona.

3. Fons àudio-visuals

3.1. Arxiu fotogràfic

Aquest fons conté el conjunt de documentació en imatge i so referents a l'àmbit territorial del Districte. El volum d'aquest fons és de 2090 fotografies, 25 postals, 8 vídeos, 50 diapositives, i 50 negatius, recuperables per fitxers temàtics, índexs i registres.

Les 2090 fotografies (la majoria en blanc i negre) i els 50 negatius que conté aquest arxiu fan referència a les activitats, visites, aspectes de la vida social i urbana, edificis, personatges, i d'altres del territori de l'actual Districte.

Aquests materials han estat aportats per veïns, fruit de donacions, així com també s'hi apleguen les fotografies fetes per encàrrec des del Consell de Districte, sobretot d'actes més recents.

El sistema utilitzat per a la seva descripció ha estat el de foto-fitxa. En cada fitxa hi consta a més d'una còpia de la fotografia, les dades necessàries per identificar la imatge, les tècniques descriptives i les dades administratives.

Actualment s'està treballant en un programa informàtic que permetrà un millor control i catalogació dels fons en imatges, i alhora aglutinarà tots els fons municipals.

Per tal de fer la classificació s'han tingut en compte les recomanacions del llibre escrit per R. Alberch, P. Freixas i E. Massana.⁷ Aquests materials estan classificats en els apartats següents:

1. Topografia

- 1.1 Vistes Generals
- 1.2 Rodalies Sant Andreu
- 1.3 Places i carrers.
- 1.4 Parcs i jardins
- 1.5 Altres Sant Andreu.
- 1.6 Arquitectura i urbanisme

2. Iconografia

- 2.1 Personatges il·lustres

3. Temes

- 3.1 Rec Comtal

---

⁷ R. Alberch, P. Freixas, E. Massana: **L'Arxiu d'imatges. Propostes de classificació i conservació.** Barcelona. Generalitat de Catalunya. 1988.

Quadre organitzatiu dels fons

- 3.2 Arqueologia
- 3.3 Ofici
- 3.4 Festes i tradicions
- 3.5 Masies
- 3.6 Indústries
- 3.7 Rodalies Sant Andreu
- 3.8 Esports
- 3.9 Política
- 3.10 Transport
- 3.11 Ofici

4. Crònica

- 4.1 Activitats de caràcter general

4. Fons gràfics i cartogràfics

Es tracta del conjunt de documentació gràfica referent a l'àmbit del Districte. El fons conté 2897 cartells, generats pels diferents centres i serveis del Districte i 40 plànols.

Els instruments de descripció d'aquesta documentació són els fitxers –per dissenyador, tema i any en els cartells i per territoris pels plànols– els índexs temàtics i el registre.

4.1 Cartells (1980-1993) 2897 unitats.

- 4.1.1 Activitats
  - 4.1.1.1 activitats de la resta de Barcelona
  - 4.1.1.2 activitats del Districte
  - 4.1.1.3 activitats Centres Cívics
- 4.1.2 Aplecs
- 4.1.3 Arquitectura i urbanisme
- 4.1.4 Associacions de veïns
- 4.1.5 Campanyes
- 4.1.6 Casals
- 4.1.7 Entitats
- 4.1.8 Esports
- 4.1.9 Exposicions
- 4.1.10 Festes i tradicions
- 4.1.11 Inauguracions i homenatges
- 4.1.12 Indústria i comerç
- 4.1.13 Instrucció pública
- 4.1.14 Partits polítics
- 4.1.15 Sanitat
- 4.1.16 Transports
- 4.1.17 Teatre,música, dansa, cinema.

Portada del programa
d'actes de la Festa Major de
Sant Andreu de Palomar.
1949.

4.2 Plànols (1986-1993) 40 unitats.

- 4.2.1 plànols generals de Barcelona
- 4.2.2 plànols del Districte
- 4.2.3 plànols Sant Andreu
- 4.2.4 plànols àrea metropolitana
- 4.2.5 plantes edificis
- 4.2.6 rec Comtal

5. Biblioteca auxiliar

La biblioteca auxiliar la integren les principals obres de referència i de consulta que complementen el fons documental; a més de les obres de caràcter general, existeixen també obres relacionades amb l'administració. El total de volums de la biblioteca és de 1747, informatitzats en la seva totalitat, també existeix un fitxer alfabètic d'autors.

Quadre organitzatiu dels fons

La biblioteca està organitzada en grans grups :

1- Obres de consulta. Enciclopèdies i diccionaris. Obres de tipus tècnic sobre arxivística (guies, inventaris, catàlegs d'arxius i biblioteques, llibres sobre teoria arxivística, normes de classificació ...).

2- Obres de tipus jurídic, normatiu i administratiu en general (ordenances, memòries, plans i programes d'actuació, estadístiques, pressupostos, acords i disposicions, reglaments...)

3- Llibres d'història i geografia de Barcelona i Catalunya.

Obres sobre la ciutat i sobre Catalunya tant d'aspectes concrets com generals.

4- Obres sobre Sant Andreu.

Obres sobre els diferents barris del Districte. Dominen les obres, sobretot de caràcter històric de Sant Andreu.

5- Obres d'autors relacionats amb els barris del Districte.

6- Literatura. Cal esmentar que en la seva major part està format per obres del poeta i dramaturg Ignasi Iglésias, fill de Sant Andreu.

6. Hemeroteca

6.1. Revistes i diaris

Des que l'arxiu comença a funcionar com a servei cultural (1982) s'anaren recollint tot tipus de publicacions periòdiques no tan sols de l'àmbit del Districte sinó també de Barcelona i Catalunya.

L'hemeroteca està formada per les col·leccions de premsa del barri, de les revistes i diaris per subscripció o intercanvi (un total de 81 títols), i pels retalls de premsa referents al Districte. També

Revista «La Defensa Andrensense». 1889.

s'han posat a l'abast del ciutadà les publicacions periòdiques oficials de l'administració local i/o estatal (BOE, DOG, BOP i Gasetta Municipal) de les quals es guarden sempre els dos darrers anys.

Actualment l'hemeroteca està en procés d'informatització, es mantenen els instruments de descripció existents anteriorment: fitxers i índexs temàtics.

La informació de cada publicació apareix en l'ordre següent: títol de la publicació, subtítol (en cas de tenir-ne), ciutat, editor o impressor, periodicitat, anys i números existents. Es segueix l'ordre alfabètic de títols.

6.2. Retalls de premsa

Paral·lelament, des de 1982, s'han col·leccionat retalls de publicacions amb notícies referents als barris del Districte i de Barcelona; els quals estan ordenats per matèries i formen un total de 400.

La fitxa de cada retall conté la següent informació: títol, publicació d'on procedeix, data, autor, tema i població.

Temes retalls premsa

1. Arquitectura i urbanisme
2. Eleccions
3. Història
4. Fets curiosos
5. Sant Andreu
6. Parròquies
7. Propaganda
8. Arxius i biblioteques
9. Cementiris
10. Arts plàstiques
11. Activitats
12. Festes i tradicions
13. Personatges il·lustres
14. Indústria i comerç
15. Economia
16. Esports
17. Literatura
18. Ensenyament
19. Atemptat Hipercor
20. Arqueologia
21. Estadístiques
22. Transports.

Es conserven els buidats de premsa de l'Ajuntament que arriben al Districte i els reculls de premsa que elabora el periodista.

**Publicacions
del Districte
de Sant Andreu**

L'abella d'or a Sant Andreu

Barcelona: 1928 (1).

Acción Católica

Barcelona: Centro San Luís Gonzaga de San Paciano. –irregular.– 1943-1956 (1-151).

Amics de Joan Trescals

Butlletí informatiu.- Barcelona: 1983 (2).

L'Andreuenc

Barcelona: quinzenal.- 1931 (3)

Anem al Casal

Butlletí informatiu del Casal Catòlic de Sant Andreu.-Barcelona: Casal Catòlic de Sant Andreu. –trimestral.– 1981-83 (1-12); 1981-84 (1-13); 1985 (17); 1986 (18).

Antorcha

Portavoz del Centro San Luís Gonzaga Parroquial de San Paciano.- Barcelona: Centro San Luis Gonzaga. –mensual.– 1956 (155-161); 1957 (162-172); 1958 (gener-desembre); 1959 (gener-desembre); 1960 (gener-desembre); 1961 (gener-desembre); 1962 (gener-desembre); 1963 (març-maig).

Associació de serveis als avis de St. Andreu i la Sagrera

Barcelona: Associació de serveis als avis de Sant Andreu i La Sagrera. –anual.– 1983 (1); 1985 (3); 1986 (4).

Barri del Congrés

Barcelona: Associació de veïns del Congrés. –mensual– 1988 (25-28)

Bon Pastor

Boletín informativo de la Asociación de vecinos.- Barcelona: Associació de veïns del Bon Pastor. –mensual.– 1994 (1).

Bona sarment

Portaveu de l'Ateneu Sant Lluís Gonzaga.- Barcelona: Ateneu Sant Lluís Gonzaga.- 1933 (26).

Buen Pastor

Barcelona: Asociación de vecinos Buen Pastor. –mensual.– 1983 (0, 11, 13, 20)

La Defensa Andresense

Barcelona: Esteve Blagué. –setmanal.– 1889 (16, 18, 34)

Publicacions del Districte

Distrito Noveno

Barcelona: –setmanal.– 1897 –L'ESPLAI: Butlletí de l'Esplai de Sant Pacià.- Barcelona: Esplai de Sant Pacià. –mensual.– 1983 (3).

El Faro Andresense

Barcelona: –setmanal– 1878 (1-23); 1879 (25-55)

El Fomento Andresense

Revista semanal administración de anuncios, avisos. -Barcelona: –setmanal– 1891 (3)

Gavina

Revista de l'escola d'adults Pegaso.- Barcelona: Escola d'adults Pegaso. –anual– 1980-85 (1-5).

Full informatiu de l'Associació de veïns del Congrés

Barcelona: Associació de veïns del Congrés.- 1988-1993 (2, 6, 9, 10, 12, 16, 20, 22, 24).

Germanor

Barcelona: Casino andresense. –mensual– 1904-1905 (1-10).

Sobre ruedas

Barcelona: Institut Guttman. –quatrimestral– 1990 (19-20); 1991 (21-23); 1992 (25); 1993 (26).

Información al barrio

Barcelona: Asociación de vecinos Trinitat Vella. –mensual– 1993. (1)

La Maquinista

Barcelona: Maquinista Terrestre y Marítima. –bimensual– 1978-84 (1-27)

La Marquesina

Barcelona: Associació de veïns Baró de Viver. –mensual.–1985 (2, 3, 4, 5); 1986 (6).

METAM

Escuela de aprendizaje de la Maquinista Terrestre y Marítima.- Barcelona: Maquinista Terrestre y Marítima.-trimestral.- 1952 (7); 1953 (10-12); 1954 (13-16); 1955 (17-19); 1956 (23-24); 1957 (25-28); 1958 (29-32); 1959 (33-36); 1960 (37-38).

Mirador de Sant Andreu

Barcelona: Jordi Recasens. –mensual– 1988 (1-5).

Mosaic Andreuenc

Portaveu de totes les entitats andreuencs de bona mena.
–Barcelona: anual.– 1929 (1); 1930 (2).

Muntanya

Butlletí de l'Agrupació Excursionista Muntanya.– Barcelona: Agrupació Excursionista Muntanya. –irregular.– 1983 (2-4-5-7-9); 1984 (10-15); 1985 (16-19); 1986 (20-21-23-24); 1987 (25-26); 1988 (27); 1990 (1-4); 1991 (5-8); 1992 (9-10-11); 1993 (15-16).

L'opinió

Barcelona: Federació d'Associacions de comerciants de Sant Andreu. –irregular.– 1992 (1-3).

La Pluma de oro

Revista manuscrita d'un andreuenc. –Barcelona: Alcoverro.– 1891 (13-14).

Rayo de luz

Barcelona: Ateneu Obrer. –mensual.– 1909 (50).

Revista Andresense

Barcelona: –setmanal.– 1869 (4, 5, 8, 16, 17, 18, 25).

La Sagrada Familia

Congregación de los hijos de la Sagrada Familia .–Barcelona: Associació universal Sagrada Família.– 1982 (1281); 1983 (1283-1284).

Sant Andreu

Barcelona: Associació de veïns de Sant Andreu. –mensual– 1973-1979 (3, 9, 10).

Sant Andreu de cap a peus

Barcelona: Associació de veïns de Sant Andreu. –quinzenal 1980-1994 (1-365)

Sant Andreu Express

Barcelona: Publicació independent. –mensual.– 1986-1994 (1-89)

Sport 9

Barcelona: Butlletí independent. –setmanal.– 1980-1994 (133-680)

La Tafanera

Barcelona: Col·legi Públic Mestre E. Gibert. –trimestral.– 1989 (0-2); 1990 (3-5); 1991 (6-8); 1992(9-11); 1993 (12-14).

Publicacions del Districte

La Tirallonga

Barcelona: Centre Pedagògic i de Recursos dels Districtes de Sant Andreu i Sant Martí.– quinzenal– 1990-1991 (1-13).

Tot Art

Barcelona: Foment i estudi de les belles arts i oficis. –mensual– 1985 (0).

Tot Sagrera

Barcelona: Associació de veïns de la Sagrera. –mensual– 1983-1994 (7-53).

Tots plegats

Butlletí de l'Escola Municipal Ignasi Iglésias. –Barcelona: Escola Ignasi Iglésias.– 1993 (gener).

Trajectòria

Revista trimestral de la joventut.- Barcelona: Parròquia de Sant Andreu de Palomar.-trimestral.-1983 (0); 1984 (1-2); 1985 (3-4).

El veí

Barcelona: Associació de veïns Trinitat Vella. –bimensual.–1991 (1-4); 1992 (6).

La veu de la gent gran del districte de Sant Andreu

Barcelona: Districte de Sant Andreu. –mensual.– 1993 (1-3).

La veu de Sant Andreu Sud

Barcelona: Associació de veïns Sant Andreu Sud. –mensual.– 1987 (2-55).

La veu del Casal

Barcelona: Casal d'avis de Sant Andreu.- Barcelona: 1984 (1-7).

Violant Express

Barcelona: Escola Municipal Reina Violant.- 1989 (5); 1990 (10); 1991 (11-12).

Volades Novel·les

Barcelona: J.Senserich Illa.–quinzenal.– 1931 (29-30)

Xarxa

Barcelona: Platajunta barri Navas. –mensual.– 1979-82 (8-12)

**Bibliografia
sobre Sant Andreu**

Aportació al coneixement del barri. Guia bibliogràfica. Ed. Diputació de Barcelona. Ajuntament de Barcelona: Barcelona, s/d (1990).

Bonal, R i Costa,J: **Sant Andreu de Palomar. Del municipi independent al barri actual.** Barcelona: Ed. Associació de veïns. Fundació Jaume Bofill. 1979.

Busqueta i Riu, Joan Josep: **Una vila del territori de Barcelona: Sant Andreu de Palomar als segles XIII-XIV.** Premi Francesc Carreras Candi (1989). Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991. 366 p/g.

Clapés i Corbera, Joan: **Fulles històriques de Sant Andreu de Palomar.** 9 vols. Barcelona: Ed. Llibreria Catalònia 1930-32.

"Finestrelles". Ed. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias: Barcelona, 1989.
Guia de Sant Andreu de Palomar. Barcelona: Imp. Multitet.S.A. 1984

Huntingford i Antigas, Elisabet: "Orígens històrics de Sant Andreu"
Sant Andreu de cap a peus. N/m. 100 (3-octubre-1983). pp. 12-18.

Navarro i Cossio, A: **Catalogació del patrimoni de Sant Andreu de Palomar.** Barcelona: Col·legi Oficial d'arquitectes de Barcelona 1978.

Postico i Soler, Núria; Murtra i Bellpuig, Rosa M.: "Una nova tipologia d'habitatge: La Casa Bloc." **Història Urbana del Pla de Barcelona.** Volum 2. Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona celebrat a l'Institut Municipal d'Història els dies 6 i 7 de desembre de 1985. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Gener 1990.

Vidal i Vilella, J: **Evolució històrica i social del barri de Sant Andreu.** Bellaterra. Universitat Autònoma de Barcelona. Institut de Ciències de l'Educació. 1983.

Vilarrubia i Estrany, J.M.: **Història dels carrers de Sant Andreu.** Barcelona: Ed. Caixa de Barcelona.1982.

Bibliografia sobre l'arxiu

– Beltran, Montserrat; Cartaña, Anselm; Rull, Glòria; Postico, Núria i Ubero, Lina: **Inventari de la documentació dels antics pobles agregats**. Mecanoscrit. Barcelona. 1988.

– Díptic informatiu de l'Arxiu Municipal del Districte (secció històrica). 1989.

– Postico i Soler, Núria: Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu. Dins **Guia de l'Arxiu Municipal de Barcelona**. Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Regidoria de Presidència. 1992. pp. 55-57.